

9 La immigració romanesa a Catalunya

Miguel Pajares

RESUM

La immigració romanesa ha tingut un creixement accelerat en els darrers anys, i avui ha passat a ser un dels grups immigrants de més importància numèrica a Catalunya. La intensitat d'aquest flux migratori té causes que procedeixen tant de la situació que es viu a Romania com de l'estructura del mercat laboral català. La xarxa social també té gran importància en l'explicació del procés migratori, tot i que en el cas dels romanesos es tracta d'una xarxa de pocs nusos, limitada principalment als familiars i amics més propers, i dèbil en alguns aspectes (tret del cas dels grups pertanyents a minories religioses i als gitanos). La seva inserció laboral es produeix a través de la xarxa en la mesura en què uns van introduint els altres en les empreses o els van facilitant els contactes. Això està relacionat amb el fet que la majoria dels romanesos han immigrat de forma irregular i la seva inserció laboral inicial s'ha produït en l'economia submergida. Malgrat tot, són un dels grups més ben situats en les categories d'oficials en el mercat laboral català.

La immigració romanesa amb prou feines apareixia a les estadístiques de residents estrangers a Catalunya l'any 2001. Tanmateix, al començament del 2006 les dades del padró municipal indicaven que els romanesos eren el tercer grup d'estrangers empadronats en els municipis catalans; en nombre de persones (51.353) només quedaven per darrere dels marroquins (188.604) i dels equatorians (86.710), però el seu creixement en els anys precedents havia estat molt superior al d'aquests altres dos grups. Al llarg de l'any anterior, el 2005, els marroquins empadronats havien crescut un 10%, els equatorians havien baixat lleument (un 2%) i el grup següent per importància numèrica, els colombians, havia augmentat un 3%; mentrestant, els romanesos van augmentar un 30% aquell any. Aquest dinamisme de la immigració romanesa, i les perspectives de continuïtat que té és el que justifica que li dediquem un capítol específic en aquest anuari.

Les dades mencionades fan referència al padró municipal, però també disposem de les dades de residents legals, i aquestes són més recents: del 31 de desembre de 2006. En aquesta data els romanesos amb residència legal a Catalunya eren 28.087, xifra que està per darrere de la dels marroquins, els equatorians i els colombians. A la taula 1 podem veure l'evolució de les dades sobre immigració romanesa a Catalunya.

És interessant destacar que, en nombre d'empadronats, els romanesos eren el tercer grup, mentre que en nombre de residents eren el quart grup; però encara és més

remarcable que la diferència entre empadronats i residents legals era molt superior entre els romanesos que entre els altres grups, la qual cosa ens indica que, entre els col·lectius de més importància numèrica, el romanès continua sent el que sofreix una proporció més alta d'irregularitat.

Taula 1.

Creixement de la població romanesa en les dades de residents i d'empadronats. Catalunya, 2002-2006

	2002	2003	2004	2005	2006
Residents	4.757	8.040	14.388	24.618	28.087
Empadronats	15.508	24.389	39.328	51.353	63.266*

* Dada provisional.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les estadístiques de l'Observatorio Permanente de la Inmigración i del padró municipal (dades a 31 de desembre).

No obstant això, la irregularitat en el cas dels romanesos, com en el dels búlgars, s'ha de matisar després de l'entrada de Romania i Bulgària a la Unió Europea l'1 de gener de 2007. Ara es tracta de ciutadans comunitaris, però, en haver-los estat imposat un període de dos anys de moratòria al seu dret de lliure circulació, la situació dels qui estaven en situació irregular l'any 2006 continua sent avui molt semblant a la d'aleshores.

En aquest capítol ens centrarem en les raons que expliquen la immigració tan nombrosa i abrupta dels romanesos; veurem els seus processos migratoris i les altes taxes d'irregularitat a què han estat sotmesos; analitzarem també quin ús han fet de les vies legals d'immigració; i dedicarem els darrers apartats a la seva inserció laboral i la seva integració social.

Esperem que el que explicarem aquí serveixi també per desconstruir els forts estereotips que pesen sobre la immigració romanesa. Hi continua havent molta gent a Catalunya que quan menciona la immigració romanesa ho fa seguint els referents de la mendicitat, la prostitució o la delinqüència. Aquells romanesos que hem vist pidolant pel carrer

constitueixen, per a moltes persones, la imatge principal de referència. Per a altres, la imatge que han donat els mitjans de comunicació amb la seva abundant informació sobre els robatoris de cases que s'han produït en diversos indrets de Catalunya, i en què, pel que sembla, han participat alguns delinqüents romanesos. El terme “màfies de l'Est” o “màfies romaneses” ha estat omnipresent en el discurs dominant i continua sent recurrent entre la població catalana.

No ens detindrem més sobre els estereotips. És obvi que els pocs delinqüents que hi pugui haver entre els immigrants romanesos no poden representar els més de 50.000 que viuen a Catalunya i que estan inserits en el nostre mercat laboral amb taxes d'ocupació molt altes. Tampoc no en són representatius els que s'han dedicat a la mendicitat, ja que constitueixen un col·lectiu molt específic dins de la minoria gitana, que en qualsevol cas no pot ser més nombrós que aproximadament el 3% que representen els gitanos entre els romanesos immigrants. Aquí parlarem dels romanesos *reals* i del grup majoritari, i esperem que això sigui suficient per a desconstruir els estereotips.

LES RAONS DEL FORT DINAMISME DE LA IMMIGRACIÓ ROMANESA

En la història recent de les migracions romaneses podem parlar de diferents períodes, alguns d'anteriors al 1989 i altres de posteriors a aquest any. Abans de l'esfondrament del sistema anomenat de *socialisme real*, l'any 1989, els romanesos, juntament amb els polonesos, ja eren els europeus de l'est que havien protagonitzat unes immigracions més grans cap a l'Europa occidental. S'estima que durant la dècada dels vuitanta uns 300.000 romanesos van emigrar a països com Alemanya, els Estats Units, Àustria, el Canadà, Israel o Hongria; una dada semblant a la de l'emigració polonesa, però molt superior a la de l'emigració de qualsevol altre país de l'Europa de l'Est (ens referim a emigració cap a Occident).

Després del 1989, amb l'obertura de les fronteres dels països que deixaven de pertànyer al *bloc socialista*, es va produir un període, que s'acaba pels volts del 1993, en què l'emigració d'europeus de l'Est cap a l'Europa occidental és considerable. No es

van produir els fluxos massius que s'havien temut aleshores, però en alguns països de l'Europa comunitària, especialment a Alemanya, el nombre de residents estrangers va créixer de forma significativa a causa de la importància que havia adquirit la immigració de l'Est.

En aquell context immediatament posterior al 1989 també es va incrementar l'emigració romana, els fluxos més grans de la qual es van donar entre el 1990 i el 1992, i es van dirigir als països que ja hem mencionat, amb Alemanya com a destinació principal dins de l'Europa comunitària. Però en aquell moment l'emigració romana no tenia particularitats especials respecte a la que emetien altres països de l'Europa de l'Est, almenys pel que fa al volum dels fluxos i als destins triats.

A la segona meitat dels anys noranta, la major part dels països de l'Europa comunitària ja no rebran fluxos importants d'immigració procedent de l'Est. Alemanya, que havia estat el principal país receptor, rebrà fluxos molt moderats, i això inclou també la immigració romana. Però en aquesta segona meitat dels noranta es produirà una inflexió en les dinàmiques migratòries, caracteritzada pel ressorgiment amb força de l'emigració romana i pel canvi radical pel que fa als països de destí. Els països de l'Europa mediterrània es converteixen en destins preferents.

Aquest rebrot de l'emigració romana s'explica per la situació que es viu a Romania. La transició al capitalisme ja havia estat molt dura per als romanesos en la primera meitat dels anys noranta, però a partir del 1996 s'inicia una etapa de més deteriorament de la situació econòmica, generat per la decisió del govern de donar un fort impuls a la liberalització econòmica i aplicar les recomanacions del Fons Monetari Internacional (FMI). Es produeix el tancament d'un gran nombre d'empreses i un fort descens de la població ocupada. Però potser el més important és que després del 1996 es produeix també un fort descens dels salaris. Els salaris més baixos, que abans del 1996 eren d'aproximadament uns 200 euros al mes, al final d'aquella dècada eren de pels volts d'uns 100 euros. I cal remarcar que aquesta situació amb prou feines si ha canviat en els primers anys del segle XXI: l'any 2007 continuen estant molt generalitzats els salaris que tot just si sobrepassen els 200 euros, quan els preus de les coses no són gaire diferents dels que tenim a Catalunya.

La motivació econòmica és a la base del ressorgiment de l'emigració romanesa (una cosa semblant al que passa, tot i que en menor grau, amb l'emigració búlgara i ucraïnesa). Els romanesos entrevistats a Catalunya durant la investigació realitzada per l'autor d'aquest text¹ assenyalen que l'emigració es va convertir, cap al final dels anys noranta, en una necessitat imperiosa. Però també assenyalen que les raons econòmiques no són les úniques que determinen l'opció de migrar: s'apunta com a factor important la recerca d'un context de més llibertat i, especialment, de menys corrupció.

Aquestes són les raons per les quals els romanesos han emigrat de forma intensa en els darrers deu anys, però això no explica per què han vingut a Catalunya els qui ho han fet. Val a dir que la immigració romanesa a Catalunya és paral·lela a la que es produeix en altres zones de l'Estat espanyol, i fins i tot inferior a la que es dona a la Comunitat de Madrid i al País Valencià. I les raons per les quals es tria aquest destí són molt semblants a les que els havien empès, abans, a dirigir-se a Itàlia.

Quan els romanesos van començar a protagonitzar fluxos intensos d'emigració cap al final dels anys noranta, a tota l'Europa comunitària regien polítiques d'estrangeria molt restrictives. D'altra banda, les polítiques d'asil, que al començament dels anys noranta havien permès que molts romanesos es dirigissin a Alemanya, França i altres països centreeuropeus, també s'havien tornat més restrictives, i a més els romanesos ja no eren admesos com a sol·licitants d'asil. L'emigració, en aquestes condicions, només es podia produir per vies irregulars, i, en aquest cas, només es podia dirigir a països amb una alta proporció d'economia submergida, com ara Itàlia i Espanya. Els romanesos entrevistats assenyalen clarament que el que sabien, abans de venir, és que aquí trobarien feina encara que vinguessin de forma irregular, com també sabien que no en trobarien a Alemanya.

1. Es van fer entrevistes en profunditat a 41 romanesos immigrants (la gran majoria dels quals vivien a Catalunya) i a 10 més que vivien a Romania, a 9 ucraïnesos immigrants i a 11 russos immigrants. A més, es van dur a terme entrevistes a 32 catalans de nacionalitat espanyola amb diverses feines o responsabilitats que els relacionaven amb la immigració de l'Est. Les entrevistes es van fer en el període de temps comprès entre l'estiu del 2003 i el del 2005.

Per tant, la magnitud del flux d'immigració romanesa rebut té relació amb les característiques de la nostra economia i del nostre mercat laboral, així com passa respecte als fluxos d'immigració rebuts d'altres orígens. A la importància de la nostra economia submergida, s'hi suma l'alt ritme de creixement econòmic que hem tingut en la darrera dècada i que ha generat una forta demanda de mà d'obra immigrada.

PROCESSOS MIGRATORIS I VIES IRREGULARS D'IMMIGRACIÓ

L'apartat anterior es podria cloure dient que les raons per les quals els romanesos se n'han anat del seu país es troben quan s'analitza la situació que es viu a Romania; mentre que les raons per les quals ens han triat com a lloc de destí només les podem esbrinar analitzant la nostra pròpia situació, especialment l'estructura productiva, la taxa d'economia submergida, el ritme de creixement econòmic i les característiques de la nostra demografia.

Nogensmenys, a això caldria afegir que l'elecció del lloc de destí es determina també per processos socials, i que el que acaba facilitant la dinàmica migratòria és la construcció de xarxes socials. El que diuen molts immigrants romanesos, després d'explicar per què se'n van anar de Romania, és que van venir a Catalunya, o a Espanya, perquè aquí hi havia altres romanesos (familiars, coneguts...) que havien vingut abans. Són aquests els qui els informen que aquí hi ha feina, i els qui els faciliten qualsevol altra informació i l'acollida necessàries per dur a terme l'aventura migratòria. Aquí ens trobem amb el que se sap de tots els processos migratoris: la importància enorme que hi té la xarxa social. Aquesta xarxa està formada per tot un conjunt de relacions, entre membres de la mateixa família, veïns de la mateixa població, fidels de la mateixa confessió religiosa o simplement coneguts, que serveixen per obtenir les ajudes que han de permetre esquivar els obstacles de la migració.

En el cas dels romanesos, la xarxa social que facilita l'emigració és principalment la que formen els parents i amics més propers; els entrevistats ens han deixat clar que no tenen xarxes socials gaire extenses. L'excepció l'aporten els que pertanyen a confessions religioses minoritàries, com ara els adventistes o els pentecostals; en aquest cas la xarxa

social també es forma amb els coreligionaris (i són també excepció els gitanos, que sí que disposen d'una xarxa social extensa).

Però entre la immigració romanesa hem trobat també moltes persones que van venir sense xarxa social. Aquesta és una situació que rarament es dona en altres col·lectius immigrants, per la qual cosa ens va sorprendre, quan fèiem les entrevistes, que hi hagués una proporció tan significativa de romanesos que havien vingut sense xarxa social. Els motius d'aquest fenomen són, en primer lloc, la quantitat d'informació que circula per Romania (especialment en els mitjans de comunicació) sobre les possibilitats d'ocupació a Espanya, la qual cosa anima molta gent a intentar l'aventura migratòria encara que no tinguin recolzament en el lloc de destí; i, en segon lloc, el paper que tenen les anomenades agències de col·locació a l'estranger.

Aquestes agències moltes vegades gestionen ofertes de treball, de vegades reals i altres cops, del tot fraudulent. Sovint el que fan, bàsicament, és estafar els usuaris, cobrant-los més de mil euros per una gestió que, al capdavall, es redueix a facilitar-los el viatge a Catalunya o a altres llocs de destí. D'aquesta manera, les agències envien persones que no tenen familiars ni amics en el lloc de destí. Però un cop dit això, cal assenyalar que la major part dels romanesos que han immigrat a Catalunya disposaven d'una xarxa social, tot i que sigui feble, de poca extensió, de pocs nodes.

La major part dels romanesos que s'han instal·lat a Catalunya, tant els que han tingut el recolzament de la seva xarxa social com els que no, han entrat a Espanya com a turistes. Abans de l'1 de gener de 2002, quan necessitaven visat de turisme, el compraven i després simplement pagaven el bitllet d'autobús per venir fins aquí. Les vies legals d'immigració de la normativa espanyola d'estrangeria només han permès l'entrada legal d'una petita part dels més de 50.000 romanesos que hi ha a Catalunya. Dels que han entrat legalment, contractats en origen, en parlarem a l'apartat següent.

Per tant, es tracta d'immigració irregular: els immigrants entren com a turistes i s'insereixen en el mercat laboral tan aviat com poden, però ho fan en l'economia submergida. L'accés al treball, si més no a la primera feina, es realitza a través de la xarxa social, gràcies que altres romanesos els introdueixen en les empreses o els

proporcionen els contactes. De vegades, un romanès que ja treballa a l'empresa fa les presentacions entre l'altre romanès i l'encarregat o l'empresari catalans, de manera que el nou treballador estableix una relació directa amb l'ocupador; però altres vegades, amb qui estableix la relació és amb el mateix romanès que l'ha introduït, i és aquest qui li paga el salari.

En conseqüència, els sectors laborals d'inserció inicial són aquells que tenen taxes importants d'economia submergida i que, d'altra banda, estan tenint un creixement que requereix mà d'obra immigrada: construcció, servei domèstic, hostaleria, empreses de serveis, etc. Això és així per a tota la immigració irregular que arriba de diversos orígens; però, en el cas dels romanesos, els dos sectors principals d'inserció inicial han estat la construcció per als homes i el servei domèstic per a les dones. Tant en la construcció com en l'hostaleria, l'agricultura o les empreses de serveis, la categoria inicial, mentre ha durat la situació d'irregularitat, ha estat el peonatge.

LA IMMIGRACIÓ LEGAL: ROMANESOS CONTRACTATS EN ORIGEN

Catalunya ha estat pionera en la contractació en origen, i Romania ha estat un dels països preferents en el desenvolupament d'aquesta política. Així com hem dit que la major part dels romanesos que han immigrat ho han fet per vies irregulars, també hem de dir que constitueixen el col·lectiu en què s'ha produït més contractació en origen, i per tant, més immigració legal.

L'organització empresarial que va començar a fer contractació en origen va ser la Unió de Pagesos de Catalunya, que va dur a terme el 1999 la primera experiència d'importació de mà d'obra de Colòmbia, d'on va portar unes 35 persones per a la campanya agrícola d'aquell any. L'any 2000 aquesta mateixa organització agrària va portar uns 150 treballadors de Colòmbia i uns 100 del Marroc. A partir del 2002 les organitzacions agràries, tant la Unió de Pagesos com les de fora de Catalunya (concretament ASAJA-CEOE) realitzen la contractació en origen a través del contingent, la qual cosa coincideix amb l'inici de la contractació a l'Europa de l'Est. L'any 2002 la Unió de Pagesos va portar de Romania uns 500 treballadors. Aquesta xifra va augmentar l'any

2003, quan va portar uns 900 treballadors d'aquell país (a més d'uns 500 de Colòmbia i uns 150 del Marroc).

Catalunya també ha estat pionera en la importació legal de mà d'obra per a altres empreses, tant del metall, com del tèxtil, de la construcció, etc., i Romania ha estat, juntament amb Polònia (tot i que aquest país cada vegada menys), un dels orígens preferits per a aquesta acció. S'ha tractat, sobretot, de la captació de mà d'obra qualificada, precisament un factor que ha determinat que les empreses es fixessin en l'Europa de l'Est. Han intervingut en actuacions de contractació en origen organitzacions patronals com la CECOT, la PIMEC i la UPM; tot i que les organitzacions que més gent han portat han estat les ETT.

A més, hi ha una contractació en origen que no és gestionada per les organitzacions patronals sinó per les mateixes empreses, i que també es fa principalment en els països de l'Europa de l'Est (es va començar a fer pels volts del 1999). Aquest és el cas de Ros Roca, una empresa de Lleida, una de les pioneres, que ha portat treballadors d'Ucraïna i de Romania; o el de la Corporació Alimentària de Guissona (Lleida), una quarta part de la plantilla de la qual ja a mitjan 2004 estava formada per persones immigrades (unes 700), la majoria ucraïneses i romaneses. Altres empreses han rebut aquesta mà d'obra per mitjà de la tasca de reclutament realitzada per les empreses de treball temporal (ETT). A Barcelona, una ETT que ha tingut un paper important ha estat Barna Work, que ha portat gent dels països de l'Est per a diverses empreses, entre les quals destaquen les de la indústria metal·lúrgica.

Així, la contractació en origen realitzada a Romania està proporcionant peonatge per a les campanyes agrícoles, alhora que també treballadors qualificats per a empreses de diversos sectors, com ara el metall, l'alimentació, la construcció, el muntatge, etc. Una part dels romanesos que estan fent treballs qualificats han vingut legalment i van ser contractats en origen; una altra part són aquells que, havent immigrat de forma irregular, han aconseguit regularitzar-se i després han anat sortint del peonatge i accedint a categories qualificades. En l'apartat següent veurem la situació laboral en què es troben.

LA SITUACIÓ DELS ROMANESOS EN EL MERCAT LABORAL CATALÀ

El procés migratori dels romanesos, que hem mostrat en els apartats anteriors, caracteritzat tant per la preponderància de la immigració irregular com per la relativa importància de la contractació en origen, dona com a resultat un dibuix determinat de la situació d'aquest col·lectiu en el nostre mercat laboral. Tot i que aquest dibuix també està relacionat amb altres factors importants, com ara el nivell formatiu dels romanesos o les possibilitats que els han estat ofertes per regularitzar la seva residència.

Del seu nivell formatiu val a dir que existeix una idea estesa: que els immigrants de l'Est tenen els nivells formatius més alts de tota la immigració que rebem a Catalunya, i que, per aquest motiu, són molt valorats per les empreses. Tanmateix, el cert és que els romanesos immigrants tenen una bona formació mitjana, però no alta. El que és generalitzat és que els immigrants que rebem tinguin, almenys, el *liceo* (batxillerat) o la FP (formació professional), però la proporció dels que tenen estudis superiors està per sota de la d'altres col·lectius immigrants. O, dit d'una altra manera, pocs no tenen l'educació secundària concloua, però la majoria no han passat d'allí.²

A Romania el nombre dels qui trien el batxillerat, el *liceo*, és més gran que el dels qui trien formació professional, però el percentatge dels segons està molt per sobre del que tenim a Catalunya. Entre els que acaben el batxillerat i no continuen a la universitat, n'hi ha molts que després també fan cursos formatius de caire professional: administratius, informàtics, comercials, del sector del turisme, etc. En tot cas, el que és remarcable és que la proporció dels que tenen estudis de formació professional és més alta que la que es dona en altres col·lectius, i això és el que valoren les empreses catalanes. D'altra banda, el nivell formatiu amb què surten de la FP és alt, la qual cosa es deu al fet que a Romania els estudis de FP estan ben valorats, ja que en les empreses no contracten gent que no tingui el títol de l'especialitat per a la qual s'ofereix la feina. Molts dels homes

2. No s'ha de confondre el nivell formatiu dels immigrants romanesos que arriben aquí amb el nivell de la població a Romania. Aquest és tan alt com el de la població catalana, però la nostra immigració no és del tot representativa del nivell de la seva població. També emigren moltes persones amb títol universitari, però se'n van més als Estats Units, al Canadà, etc.

romanesos vénen amb la formació de FP de paletes, pintors, mecànics, conductors, etc. En canvi, pel que fa a les dones, n'hi ha més amb el batxillerat.

L'altre aspecte que mencionàvem com a important per determinar la situació dels romanesos en el nostre mercat laboral és la seva dinàmica de regularització. Certament, quan la majoria dels immigrants ha iniciat la seva trajectòria laboral en situació irregular i en l'economia submergida, la millora de la seva col·locació en el mercat laboral ha depès en gran mesura del ritme amb què s'han pogut regularitzar.

Abans del procés de regularització del 2005, una part s'havia beneficiat de les regularitzacions que hi havia hagut els anys 2000 i 2001, però la majoria havia aconseguit el pas a la legalitat fora d'aquests processos. El procediment més emprat pels romanesos ha estat el que la normativa d'estrangeria denomina règim general, que ha funcionat, sobretot fins l'any 2002, com a vàlvula d'escapament per anar regularitzant part dels immigrants que estaven en situació irregular: l'empresari feia una oferta de treball i, si la resposta de l'Administració era positiva, el treballador se'n tornava al seu país i es presentava al Consolat espanyol per demanar el visat d'entrada per treball (al Consolat tenien la notificació que aquesta sol·licitud de treball havia estat resposta positivament).

Aquest sistema ha funcionat amb Romania fins i tot millor que amb altres països, potser perquè el cost del viatge no és tan alt com en el cas dels asiàtics o dels llatinoamericans, o potser perquè en les oficines d'estrangers (Subdelegacions del Govern) han estat més proclius a atendre les sol·licituds dels immigrants de l'Europa de l'Est que les dels immigrants d'altres països (com ara el Marroc). El cert és que molts dels romanesos que abans de la regularització del 2005 ja estaven en situació legal havien obtingut així la seva autorització de residència i treball.

Tot i així, al començament del 2005, els romanesos eren un dels col·lectius amb un grau d'irregularitat més alt. Es pot afirmar que tres de cada quatre immigrants romanesos estaven en situació irregular. El procés de regularització va fer que molts poguessin sortir d'aquesta situació, però ja hem vist que encara l'any 2006 la xifra dels romanesos empadronats seguia doblant la dels que tenien residència legal, i això

és quelcom que, en aquell moment, ja només passava amb aquest col·lectiu. És a dir, els romanesos constitueixen el col·lectiu que (proporcionalment) va sortir més mal parat de la regularització.

Aquest resultat s'explica per diversos motius. Un és que havien tingut dificultats concretes per empadronar-se, dificultats que després els van impedir optar per la regularització. Molts havien sofert un filtre procedent dels titulars del lloguer dels pisos en què s'havien instal·lat: quan els demanaven que els acompanyessin per empadronar-se es trobaven amb dues menes de dificultats: en alguns casos el titular del lloguer els demanava molts diners, i en altres simplement no volia empadronar-los per por que se sabés que a casa seva hi vivia molta gent. A més, entre els romanesos s'havia donat un fenomen bastant específic: molts han estat anant i venint constantment per no incórrer en una situació d'il·legalitat respecte al seu país. Venien, treballaven durant un període inferior a tres mesos i se'n tornaven, i repetien aquest cicle successivament. Amb això creien que no feien res d'il·legal, perquè estaven fora de Romania menys dels tres mesos permesos. Però això va anar acompanyat de l'interès per no deixar gaire constància de la seva estada a Catalunya, per la qual cosa molts tampoc no s'havien volgut empadronar. El resultat ha estat que bona part dels romanesos que ja eren a Espanya abans de l'agost del 2004 (requisit establert per a la regularització) no hi estaven empadronats.

Un altre problema que es van trobar va ser que hi havia empresaris que no els van voler facilitar la regularització. Els romanesos entrevistats ens van parlar d'empreses que deien als treballadors que ja ho estaven fent, però un cop acabat el procés esbrinaven que en realitat no havien fet res; o empreses que els deien que ho farien per a alguns, però no per a tots, la qual cosa acabava esdevenint una mena de loteria. El nombre de testimonis d'aquesta mena que vam trobar indica que aquest havia estat un problema important a l'hora de la regularització.

Per als romanesos que a 1 de gener de 2007 estaven en situació irregular i en l'economia submergida, la moratòria establerta al seu dret de lliure circulació per la Unió Europea va esdevenir la seva condemna a continuar en aquesta situació. Per tant, la situació dels romanesos en el mercat laboral català continua estant fortament condicionada per la seva taxa d'irregularitat.

Ara analitzarem el que ens diuen les dades d'altres a la Seguretat Social sobre aquesta situació, però no hem de perdre de vista que, a més del nombre de romanesos que estan donats d'alta laboral a la Seguretat Social, hi ha una xifra, potser semblant, de persones que estan en el mercat laboral però que no apareixen a les estadístiques.

A la taula 2 veiem com ha crescut el nombre de romanesos d'alta a la Seguretat Social a Catalunya, i el comparem amb el creixement que han tingut les altes a la Seguretat Social del conjunt de la població estrangera. En els quatre darrers anys, el creixement dels romanesos en altes laborals ha estat per damunt de la mitjana, especialment al llarg dels anys 2004 i 2005 (aquest darrer amb un creixement més gran, a causa del procés de regularització).

Taula 2.

Creixement de la població romanesa en les altes a la Seguretat Social. Catalunya, 2003-2007

	2003	2004		2005		2006		2007	
	Nombre	Nombre	Creixement	Nombre	Creixement	Nombre	Creixement	Nombre	Creixement
Romanesos	4.741	6.093	28,5%	9.971	63,6%	20.881	109,4%	23.537	12,7%
Total població immigrada	184.954	215.696	16,6%	261.449	21,2%	396.860	51,8%	434.518	9,5%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatorio Permanente de la Inmigración (dades del gener).

Cal ressaltar que el creixement que es va produir el 2006 és molt inferior al d'anys anteriors, però això succeeix tant amb els romanesos com amb el conjunt de la població immigrada, i tant amb les altes a la Seguretat Social com amb les estadístiques de residents legals. Ha estat un any en què la immigració s'ha alentit notablement.

La distribució dels treballadors romanesos entre els diversos règims de la Seguretat Social s'observa a la taula 3, en què també es reflecteix la distribució per al conjunt de la població immigrada i per al conjunt de la població treballadora catalana. Els

treballadors immigrants es distribueixen de forma diferent dels autòctons entre els règims de la Seguretat Social: en el col·lectiu d'immigrants augmenta la importància del règim agrari i molt especialment del de treballadors domèstics, alhora que disminueix notablement la importància del règim de treballadors autònoms. Però això s'exacerba en el cas dels romanesos. A la taula 3 es pot veure que els immigrants, en general, tenen un percentatge de participació en el règim general més gran que el conjunt de la població treballadora, però aquest percentatge encara és molt més gran en el cas dels romanesos. En els règims agrari i de treballadors domèstics el percentatge dels romanesos també és més gran.

Taula 3.

Distribució de la població treballadora per règims de la Seguretat Social. Catalunya, 2007

	Total	General		Autònoms		Agrari		Treballadors domèstics	
	Nombre	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
Treballadors romanesos	23.537	19.703	83,7	372	1,6	929	3,9	2.155	9,2
Conjunt de treballadors immigrants	434.518	354.664	81,6	31.929	7,3	12.134	2,8	35.374	8,1
Conjunt de població treballadora	3.333.789	2.676.815	80,1	561.537	16,8	38.991	1,2	56.449	1,7

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les estadístiques de la Seguretat Social i de l'Observatorio Permanente de la Inmigración (no hi estan inclosos els règims del mar i de la mineria i el carbó, les dades dels quals són residuals) (dades del gener).

El descens fort es produeix en el règim de treballadors autònoms. El que ens mostren les dades és que els romanesos estan poc representats en el treball per compte propi, la qual cosa significa que no creen negocis i que gairebé tota la seva inserció laboral és com a assalariats. L'1,6% de romanesos que estan en el règim d'autònoms està molt lluny del 7,3% del conjunt de treballadors immigrants donats d'alta a la Seguretat Social, i més lluny encara del 16,8% que correspon al conjunt de la població treballadora.

Vegem ara la distribució dels treballadors romanesos per categories laborals, comparada, com hem anat fent fins ara, amb la del conjunt de la població immigrada i la del conjunt de la població treballadora catalana. Les dades de la Seguretat Social informen sobre allò que es denomina *grup de cotització*, expressió que fa referència a la categoria en què es troben els treballadors, però s'ha de tenir molt en compte que aquesta informació es refereix a les categories que es donen en el règim general de la Seguretat Social (s'hi afegeix també el de la mineria i el carbó, tot i que és bastant residual). Per tant, en les dades que apareixen a la taula 4, no hi estan inclosos els treballadors agrícoles ni els treballadors domèstics. En aquesta taula les dades són de l'1 de gener de 2006, però, atès que al llarg del 2006 les altes a la Seguretat Social no han crescut tant com en anys anteriors, com ja hem vist, gosarem afirmar que la distribució percentual per categories no deu haver sofert canvis significatius.

Com es pot veure, els treballadors estrangers estan molt menys representats en les categories altes que no pas el conjunt de la població treballadora catalana, i només en les dues categories més baixes (oficials de tercera i peons) el seu percentatge és més gran, especialment en la categoria de peons. Però això encara s'agreuja més en el cas dels treballadors romanesos, encara menys representats en les categories altes, i més representats en les baixes.

És significatiu el seu fort descens, respecte al conjunt dels treballadors immigrants, en les categories d'oficials administratius i d'auxiliars administratius, però, en general, en les set categories més altes, els romanesos tenen percentatges molt inferiors als del conjunt de treballadors immigrants.

Tanmateix, observem que en la categoria d'oficials de primera i segona, els romanesos tenen un percentatge significativament més alt que el conjunt de treballadors immigrants i, fins i tot, que el conjunt de població treballadora catalana. És aquí on apareix la importància especial que tenen els romanesos en la contractació en origen feta per les empreses que cerquen especialistes o treballadors qualificats.

En definitiva, el que tenim és una presència important dels romanesos en les categories intermèdies del treball manual (tot i que no en les d'administratius), i una escassíssima

Taula 4.

Treballadors en alta laboral en el règim general de la Seguretat Social, segons el grup de cotització. Catalunya, 2006

	Treballadors romanesos	Conjunt de treballadors immigrants	Conjunt de població treballadora
Enginyers i llicenciats	78	9.733	
%	0,5	3,2	7,7
Enginyers tècnics, perits	31	3.877	
%	0,2	1,3	6,4
Caps administratius i de taller	69	4.960	
%	0,4	1,6	4,3
Ajudants no titulats	115	4.743	
%	0,7	1,6	3,4
Oficials administratius	301	17.547	
%	1,8	5,8	12,1
Subalterns	215	7.057	
%	1,3	2,3	4,4
Auxiliars administratius	731	28.073	
%	4,4	9,2	13,4
Oficials de primera i de segona	4.752	54.744	
%	28,9	18	20,4
Oficials de tercera i especialistes	3.703	55.852	
%	22,5	18,4	11,8
Peons	6.419	116.732	
%	39,1	38,4	15,8
TOTAL	16.429	304.044	—
%	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatorio Permanente de la Inmigración (dades del gener).

presència en les categories superiors. Mentre que en la categoria de peonatge, la més nombrosa, tenen una presència semblant a la del conjunt de la població immigrada. Això concorda amb uns nivells formatius que, com hem dit més amunt, estan molt concentrats en l'ensenyament mitjà (incloent-hi la formació professional).

LA INTEGRACIÓ DELS ROMANESOS A LA SOCIETAT CATALANA

Per estudiar la integració social partim del supòsit que es tracta d'una integració que ha de produir-se entre ambdós conjunts, i que el seu element principal és l'equiparació (equiparació de drets, accés igualitari a l'ocupació, als serveis, etc.). Per tant, ens centrem en les relacions que els romanesos estableixen amb aquells mitjans que els faciliten l'equiparació, i amb aquells àmbits o serveis a què han d'accedir en igualtat de condicions, incloses les vies de participació social que estan al seu abast. D'aquests àmbits, potser el més important és l'ocupació, però com que ja s'ha tractat en els apartats anteriors, ara ens ocuparem d'altres que també es consideren importants.

Una de les primeres passes que les persones immigrades han de fer, en la seva relació amb les institucions de la societat receptora, és empadronar-se en el municipi. I un altre pas, també important, és sol·licitar la targeta sanitària. Quan, a més, estan en situació irregular, com és el cas de la gran majoria dels romanesos en la seva primera etapa, són passos que han d'anar en aquest ordre, ja que l'empadronament és la via d'accés a la targeta sanitària. Abans hem apuntat que el fet de no estar empadronats havia comportat, per a molts, no poder-se acollir al procés de regularització del 2005, i hem assenyalat alguns motius pels quals no ho estaven; ara volem afegir-ne alguns altres, que ens parlen de les connexions que els romanesos immigrants estableixen amb la societat receptora.

D'aquests motius en volem destacar dos: que ningú no els hagi dit que podien empadronar-se (i que els interessava fer-ho), i que tinguessin por que la policia s'assabentés del seu domicili. La informació sobre la possibilitat i la conveniència d'empadronar-se, els romanesos la reben pel boca a orella entre ells, però la debilitat de la seva xarxa social ha fet que a molts no els hagi arribat aquesta informació, o que els hagi arribat malament. Si els romanesos del seu entorn immediat no tenen clar aquest assumpte, és possible que ningú no els ho aclareixi. I això val tant per a la informació sobre l'empadronament, com per a la informació sobre la sol·licitud de la targeta sanitària. També ha sorgit en les entrevistes el fet que una part dels romanesos han viscut aquí durant anys sense que ningú els digués que podien sol·licitar la targeta sanitària.

Part dels que viuen a Barcelona es beneficien de la informació que s'obté acudint a la missa ortodoxa dels diumenges, però només una petita minoria hi assisteix. Una altra via per la qual els pot arribar la informació és la difusió que en fan les institucions públiques i les entitats; però una de les coses que posa de manifest la nostra investigació és que els romanesos acudeixen poc als serveis socials i a les entitats d'ajuda.

Com que l'accés a la informació és un aspecte clau de la integració, caldria esperar que les institucions públiques fessin les actuacions necessàries per tal que la informació arribés a les persones immigrades; i, de fet, aquelles institucions que disposen de plans denominats "per a la integració dels immigrants" inclouen entre les seves accions la difusió de la informació que els concerneix. Però en les entrevistes realitzades als romanesos s'ha comprovat que tot això a ells no els arriba, o els arriba de forma molt reduïda. Els seus comentaris denoten que saben alguna cosa sobre aquests assumptes tan importants per a ells, però que ningú no els ho havia explicat amb la veracitat i l'amplitud convenients.

En analitzar com desenvolupen l'aprenentatge de la llengua, tant el castellà com el català, s'observa una cosa molt semblant. Des de les institucions públiques es fan algunes actuacions en aquest terreny, però els romanesos que se n'han pogut beneficiar són molt pocs; la llengua (primer el castellà), l'aprenen sense cap mena de recolzament institucional. Els que fa més temps que són aquí es mostren interessats en l'aprenentatge del català, però el que expressen en les entrevistes és que no tenen al seu abast instruments per fer-ho; els autòctons, en general, no s'adrecen a ells en català, i creuen que no disposen de cursos accessibles o en desconeixen l'existència.

La conclusió és que la informació útil per al procés d'integració social es difon a través de la xarxa social, i que quan la xarxa social no ho fa, o ho fa de manera deficient, les institucions públiques i els mitjans de què disposa la societat receptora es mostren incapaçs de suplir aquesta deficiència. Es posa de manifest que les actuacions de les institucions públiques són molt pobres, i només quan recolzen sobre la xarxa social dels immigrants hi poden arribar. Però quan la pobresa de les actuacions públiques es combina amb una xarxa social fragmentada, com en el cas dels romanesos, el resultat és el que hem observat: que molts no han tingut a l'abast ni tan sols d'aquells elements d'informació que més importància podien tenir per a ells.

La seva participació en el món associatiu presenta particularitats que ens porten a parlar novament de la naturalesa de la seva xarxa social. Pel que fa a les associacions pròpies (creades per i per als immigrants romanesos) el que s'evidencia és que disposen de molt pocs participants; que són pocs els romanesos interessats a unir-se amb altres romanesos en el pla associatiu. També ha quedat clar que aquest desinterès va més enllà, i que a la majoria ni tan sols no li interessa participar en activitats col·lectives on hi hagi presència d'altres romanesos, amb l'excepció dels que es troben a la missa ortodoxa dels diumenges.

El gruix de les relacions que els romanesos estan establint entre si a Catalunya es concreta en les reunions de petits grups que es fan durant el cap de setmana; grups que poden ser de joves, o de famílies (dues o tres famílies que fan el dinar del diumenge plegades, o activitats semblants). Però el que és significatiu és que hi ha una coincidència molt gran entre els entrevistats a l'hora d'afirmar que els romanesos, en general, no volen passar d'aquest nivell de relació, que no volen fer trobades de romanesos en grups nombrosos. El resultat és que les seves associacions, les poques que hi ha, són força dèbils, i que es fan poques activitats col·lectives protagonitzades per ells.

Afirmen que prefereixen relacionar-se amb els autòctons. Però una altra de les conclusions extretes de la nostra investigació és que aquesta preferència no està comportant una participació associativa en el marc de les entitats de la societat receptora. S'ha observat que amb prou feines participen en les associacions de mares i pares a les escoles on van els seus fills, que participen poc en entitats culturals o esportives, i que també és escassa la seva afiliació sindical. De les raons que esgrimeixen en destaquen dues: el seu caràcter individualista i la mala percepció que tenen de l'opinió que creuen que els autòctons tenen d'ells. Creuen que l'opinió dels autòctons sobre ells és dolenta (parlen de la imatge que en donen els delinqüents o els gitanos romanesos), i això els fa retreure en la seva relació amb els autòctons. Prefereixen "passar desapercebut" (expressió que ens han transmès en repetides ocasions) i això es tradueix en una activitat participativa escassa.

Així, si es fes una pregunta genèrica sobre el tipus d'integració que s'està produint entre la immigració romanesa i la societat receptora catalana, caldria contestar que

s'assembla molt a la integració que es produeix a l'interior mateix de la societat receptora. Els romanesos participen poc en la vida associativa, en les entitats socials, però en això no es diferencien gaire de la majoria de la població autòctona. I, a més, no estan substituïnt aquesta participació escassa per la constitució de comunitats pròpies; no s'estan relacionant com a grup amb la resta de la societat. Més aviat s'hi submergeixen seguint un model individualista, que no és altre que el model dominant en aquesta societat.

Referències bibliogràfiques

ARANGO, Joaquín; CRIADO, María Jesús; GÓMEZ CRESPO, Paloma (2001). *La población de origen extranjero en Coslada. Informe de investigación*. Madrid: Centro de Estudios sobre Ciudadanía y Migraciones, Instituto Universitario Ortega y Gasset.

CHESNAIS, Jean-Claude (1991). *Europa, escenario de la inmigración del Este*. Barcelona: Fundación Paulino Torras Domènech.

CODAGNONE, Cristiano (1998). "The New Migration in Rusia in the 1990s", a Khalid KOSER i Helma LUTZ (eds.). *The New Migration in Europe*. Londres: MacMillan Press Ltd.

DUSTMAN, Christian (2003). *The impact of EU enlargement on migration flows*. Londres: Home Office, Research, Development and Statistics Directorate. Es pot sol·licitar a: [novembre 2006] (en línia) (publications.rds@homeoffice.gsi.gov.uk).

ECRI (2002). *Second report on Romania*. [novembre 2006] (en línia) (http://www.coe.int/T/e/human_rights/ecri/4-Publications/).

ECRI (2004). *Third report on Bulgaria*. [novembre 2006] (en línia) (http://www.coe.int/T/e/human_rights/ecri/4-Publications/).

FERRERO TURRIÓN, Ruth (2005). *Nuevos socios, nuevas fronteras. Los procesos migratorios desde Europa Central y Oriental*. Barcelona: CIDOB.

FLORINA NEDELICU, Mihaela (2001). "Les migrations internationales des professionnels roumains hautement qualifiés". *Ad Astra. Young Romanian Scientists' Journal*, 1 (1) 2001. [novembre 2006] (en línia) (www.ad-astra.ro).

GÄCHTER, August (2002). "The Ambiguities of Emigration: Bulgaria since 1988". *International Migration Papers*, núm. 39. Ginebra, International Labour Office. [novembre 2006] (en línia) (<http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp39.pdf>).

GRIETENS, Koen Peeters (2005). *Entre tenebres. Gitanos immigrants: els rrom de l'Est d'Europa a Barcelona i el seu accés a l'educació*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

GUENTCHEVA, Rossitza; KABAKCHIEVA, Petya; KOLARSKI, Plamen (2003). "The social impact of seasonal migration". *Migration Trends*, vol. I, Bulgària. IOM (International Organization for Migration). [novembre 2006] (en línia) (http://www.iom.int//DOCUMENTS/PUBLICATION/EN/IOM_I_BG.pdf).

HÖNEKOPP, Elmar (1997). *Labour Migration to Germany from Central and Eastern Europe. Old and New Trends*. Institut für Argeismarkt und Berufsforschung. [novembre 2006] (en línia) (<http://doku.iab.de/topics/1997/topics23.pdf>).

KUPISZEWSKI, Marek; BERINDE, Diana; TEODORESCU, Virginia; DURHAM, Helen; REES, Philip (1997). *Internal migration and regional population dynamics in Europe: Romania case study*. Estrasburg: Consell d'Europa.

LAZAROIU, Sebastian (2003). "More 'Out' than 'In' at the Crossroads between Europe and the Balkans". *Migration Trends*, vol. IV, Romania. IOM (International Organization for Migration). [novembre 2006] (en línia) (http://www.iom.int//DOCUMENTS/PUBLICATION/EN/IOM_IV_RO.pdf).

LAZAROIU, Sebastian; ALEXANDRU Monica (2003). *Who is the next victim? Vulnerability of young Romanian women trafficking in human beings*. IOM (International Organization for Migration). [novembre 2006] (en línia) (http://www.iom.int//DOCUMENTS/PUBLICATION/EN/Romania_ct.pdf).

MACIAS, Almudena (2005). "La población romaní en el flujo migratorio del Este hacia Europa occidental: el caso de Rumanía". *Documentación Social*, núm. 137, p. 79-98. Universidad Pública de Navarra, Departamento de Trabajo Social.

OKÓLSKI, Marek (2000). "Últimas tendencias y principales temas de las migraciones internacionales: perspectivas de Europa Central y del Este". *Revista internacional de ciencias sociales*, núm. 165, 2000, p. 78-92. UNESCO. [novembre 2006] (en línia) (<http://www.unesco.org/issj/rics165/fulltextspa165.pdf>).

OVIDIU LAURIAN, Simira (2002). *Romania. Source Country and Transit Country for International Migration*. Timisoara: University of the West.

PAJARES, Miguel (2007). *Inmigrantes del Este. Procesos migratorios de los rumanos*. Barcelona: Icaria.

REYNIERS, Alain (1995). "Gypsy population and their movement within Central and Eastern Europe and towards some OECD countries". *International Migration and Labour Market Policies Occasional Papers*, núm. 1, p. 12. París: OECD.

SÁNCHEZ, María Jesús (1999). "Vacunación en niños gitanos. Trabajo de campo entre los gitanos rumanos del poblado de Malmea". Document inèdit.

SANDRU, Dumitru (2002). "Circulatory Migration as Life Strategy". *Romanian Sociology*, núm. 2, p. 65-92. Romanian Association of Sociology. [novembre 2005] (en línia) (<http://www.sociologieromaneasca.ro/eng/aeee-pdf/sr-rs.aeee.2000.4.pdf>).

SERVAN, Monica; GRIGORAS, Vlad (2000). "Dogens from Teleorman at home and abroad. A study on circular migration to Spain". *Romanian Sociology*, núm. 2, p. 65-92. Romanian Association of Sociology. [novembre 2006] (en línia) (<http://www.sociologieromaneasca.ro/eng/aeee-pdf/sr-rs.aeee.2000.5.pdf>).

SUÁREZ, Liliana (dir.) (2004). *Inmigración rumana en España: Adventistas, ortodoxos y gitanos*. Madrid: Grupo de Investigación sobre Migración y Transnacionalismos (BS 02002-033). Departamento de Antropología Social, Universidad Autónoma.

TORNOS, Andrés (2004). "Nuevos movimientos migratorios en una Unión Europea ampliada". *Migraciones*, núm. 16, diciembre, p. 237-254. Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones. Madrid, Universidad de Comillas.

TÓTH, Judit (2003). *Hungarian Studies Law and Practice on International Labour Migration*. ILO (International Labour Organization).

VINCLE (2002). "Informe sobre els gitanos romanesos a Barcelona". Document inèdit.

VIRUELA MARTÍNEZ, Rafael (2003). "Transición y migraciones en la Europa Central y Oriental". *Migraciones*, núm. 14, diciembre, p.181-218. Madrid, Universidad de Comillas, Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones.

VIRUELA MARTÍNEZ, Rafael (2004). "La nueva corriente inmigratoria de Europa del Este". *Quaderns de Geografia*, núm. 72, p. 231-258. Universitat de València, Departament de Geografia.

VOICULESCU, Cerasela (2002). "Identity formation at Sangeorgio de Mures roma population". *Romanian Sociology*, núm. 1-2, p. 83-115. Romanian Association of Sociology. [novembre 2006] (en línia) (<http://www.sociologieromaneasca.ro/eng/aeee-pdf/sr-rs.aeee.2002.3.pdf>).

ZAYONCHKOVSKAYA, Zhanna (2000). "Tendencias migratorias recientes en la Comunidad de Estados Independientes". *Revista Internacional de Ciencias Sociales*, núm. 165, setembre, p. 78-92. UNESCO. [novembre 2006] (en línia) (<http://www.unesco.org/issj/rics165/fulltextspa165.pdf>).